

Optegnelser fra Faaborg i Begyndelsen af det 17de Aarh.

Af *Chr. Behrend.*

I tidligere Tider var det ret almindeligt, at man i Bibler, Kalendere o. l. trykte Bøger indførte Optegnelser af personlig og historisk Art. Saaledes er der i en trykt Bog i det kgl. Bibliotek i København (Ny kgl. Saml. 4. 929): Valentin Beyers Diarium historicum, trykt i Wittenberg 1603, indført en Del haandskrevne Bemærkninger, der til Dels maa skyldes Bogens Ejer, som har sat sit Navn foran, Georgius Joannis Neoburg ρ : Jørgen Hansen el. Jensen Nyborg, og da de fleste Tilføjelser angaar Faaborg, er Forfatteren af dem uden Tvivl den i Vibergs Præstehistorie nævnte Kapellan i Faaborg Jørgen Hansen, om hvem det der kun siges, at han den 7. Maj 1604 blev forligt med Sognepræsten om en Trætte, der skal have drejet sig om Kapellanens Løn.

Nedenfor meddeles det meste af disse haandskrevne Tilføjelser og man vil se, at de (som rimeligt er) især drejer sig om Forfatteren selv og hans Familie (se under Aar 1600, 1601, 1606, 1609, 1617), dernæst om Byen Faaborg (1609, 1612, 1616, 1620, 1625, 1627), Per-

soner i Byen (1611, 1612, 1625, 1627) og Omegnen Stensgaard (1606) Østrupgaard (1611) Søbo (1613) Gelskov (1608), desuden interesserer han sig for Vejrlig, Uvejr, Varsler o. l. (1607, 1609, 1610, 1611, 1615 o. s. v.). Sjælden omtales alm. historiske Begivenheder. Mærkeligt nok omtales *ikke* f. Ex. Branden i Faaborg i Tiden mellem 1612 og 1620. — Bogen synes senere at have været i Odense-Borgmesteren Peder Blankenborgs Besiddelse (se Noten Aar 1644).

Skriften er ofte meget utydelig, hvorfor Tydningen af Bogstaver og Ord enkelte Steder kan være usikker.

d. 23. Jan. 1561. døde Kong Christiern den Onde paa Kallundborg Slott. (Chr. II døde ikke 1561, men 1559).

d. 3. Oct. anno 1600 thend 20 Søndag Trinitatis stod mitt Brullup her udi Føborg med min Hustrue Anne Iffuersdotter.

d. 26. Jul. anno 1601. S. Anne Dag vor Anne Jørgensdaatter min elste Daatter fød paa den 7. Søndag Trinit. imellem 3 oc 4, om Morgenen sub signo M [under Skorpionens Himmeltegn].

d. 24. Oct. anno 1601. [paa Latin med fremtrædende Skrift]. Den berømte og adelige Mand Hr. Tycho Brahe, dansk Ridder, Herre til Knudstrup, Lensmand paa Hveen, en Ø i det danske Hellespont, den første af dette Aarhundredes Astronomer, døde den 24. Oct. 1601 i Prag og blev begravet d. 4. Nov. med Ridderskikke og stor Hæder i den gamle Byes Hovedkirke.¹⁾

d. 3. Apr. anno 1606 vor min anden Daatter Margrette Jørgensdaatter fød paa en Torsdag effter Midfaste

¹⁾ Der er vistnok nogle Fejltagelser i den lat. Tekst: der staar 1401 (MCDI) i Stedet for 1601 (MDCI), og Ordet „desiderati“ synes at skulle betyde „død“.

Søndag om Middags Thiid, der Klocken var tollf sub signo 69 [under Krebsens Tegn].

Om Fredagen der effter hiemedøbt offueruerindis: e(rlig), v(elbyrdig) Frue Mette Thidemandtz,²⁾ oc e. v. Frue Anne Sehestis med sin kiere Daatter, e. v. Jomfru Emerentze, med andet gott Folck [Anne Sehested Bendixdatter var gift med Jørgen Hartvigsen til Munkgaard († 1596 i Odense); deres Datter var Emerentze Hartvigsen se 14. Maj 1611 og 1. Sept. 1616].

d. 8. Apr. anno 1606 vor S. Frue Margarete Reventlows Hr. Erick Krabbis till Bustrup³⁾ Effterleffuerske begraffuen udi Jordløse Kircke, som døde tillforn den 25. Martii imellem it oc 2 slett effter Midnatt.

d. 18. Apr. anno 1606, som vor en Langfredag 2. slett effter Middag døde min Hustruis Annis Fader s. Iffuer Søffrensen Borger vdi Nyborig.

d. 18. Sept. anno 1607 vor der først sett den forschreckelig Comet paa Himmelen vdi Norduest.

d. 24. Marts anno 1608 er erlig oc welbiurdig Jørgen Kaass Emichsen⁴⁾ salig hensoffuet aff denne Verden imellem 8 oc 9 slett Eftermiddag, som vor en gandske gudfryctige, drefflig oc megit vellerd Mand. Gud giffue hannem met alle tro christne en glædelig Opstandellsze. Hand bleff begraffuen i Svanninge Kircke den 6. Aprilis.

d. 3. Mart anno 1609 døde erlig oc velb. Knud Venstermand her vdi Foborg c. 5 Eftermiddag.

d. 9. 10. 11. Marts anno 1609 er om Natten sett en gruelig oc vnderbarlige Regnbue imod Maaneskin.

d. 19. Mai 1609 vor der en vnderlig Hueruil Vind

²⁾ Mette Emmichsen Enke efter Jørgen Tidemand paa Stensgaard (sml. 17/8 1612.

³⁾ Bustrup i Ramsing Sogn var dengang i Familien Krabbes Besiddelse.

⁴⁾ Jørgen Kaas til Gjelskov i Hillerslev Sogn, Svendborg Amt (1576—1608), S. af Emmike Kaas † 1584.

i Michel Jørgensens Haffue her i Foborg, oc førde it Stycke Lærit som indeholde 46 Alne nogle Alne offuer dett høye Klocketorn.

d. 26. Oct. anno 1609 vor min Daatter Marine Jørgensdaatter fød imellem en Torsdag oc Fredag Natt der Klocken vor itt slett effter Midnatt, som vor imellem den 26. oc 27. Octobris sub signo x [under Fiskens Himmeltegn]. Hendis Faddere vor e(rlig) oc w(elbyrdig) J(omfru) Anne Kaasis, e. v. J. Emerentze Hartvigsen, Per Jørgensen (utydeligt) D. (Domina ø: Frue) Mette Borris, D. Marine Stichmaus, D. Jehanne Hundichs, D. Marine Rasmus(datter) o. a.

d. 3. Juli anno 1610. vor en forferdelig Torden og Liunild, dertil Hagelstene fald saa store som de velske Valnøder, saa samme Torden slou mangestedtz ned, oc slo mange Folck i hiell oc Creature paa Marken

d. 28. April anno 1611 om Middags Tide der Klocken vor 12, vor seet 3 runde Circkeler eller Boffwer (Buer) med adskillige bemengd Farffuer nogit nær ved Regnboffue Farffuers Lignellse omkring Solen, oc i den Circkel, som stod imod Norden, siuntis it Risz vendendis sine Grene imod Solen. Merk: de tuende Circkeler gick rund om Solen, at den ene var store end den anden, oc den 3. Circkel gick mitt i Solen paa den søndre Kant oc af nørre i Circkelen begyntis Haandfanget paa Riiset oc Stilckene eller Grenene vendis ind imod Solen, som denne Figur (som er tegnet i Marginen) nogle lunde uduiser. Paa fierde Dag der effter bleff Calmer belagdt.

Den 14. Maj anno 1611 Pindztisdag skede erlig oc velb. Jomfru Emerentze Hartuichs Brølop her i Foborg med e. o. v. Juncker Albrett van Arnstedt; Hellig Trefoldighedtz Søndag der effter forærit fornævnte e. v. Jomfr. Emerentze Faaborig Kircke med 100 Rigs Daler, som skal evindelig staa paa Rente oc aarlig Renter der aff thil forbemelte Kirckes Bygning at tilligge euindelig.

Oc skall siungis Gud til Ære hver Fredag effter Jomfruens egen Befalling then Psalme: O Herre Frels mig oc døm min Sag etc.⁵⁾.

Det samme Aar gaff oc erlig oc velbyrdig Frue Karine Bruske till Østrupgaard 100 Daler til Foborg Kircke, ved den Dannemandtz Hr. Niels Schriffuers Befordring.

Den 6. Jan. 1612 er Borgmester Niels Schriffuer saligen i Herren hensoffvitt, som vor en megit gudfryctig oc drabelig, naffnkundig, from, viss oc forstandig Dannemand, oc vor denne By Foborg en god Befordere i adskillige Maade hoss mange erlige Folck.

Den 17. Aug. anno 1612 døde Fru Mette Tidemand's s. aff denne elendige Verden oc ligger begraffuen udi Suanninge Kircke, effter att hun haffuer leffuet her i Verden paa 4 Aar nær 60⁶⁾; oc bleff hun begraffuit den 1. Septembris.

Den 1. Sept. anno 1612 bleff den gamle Spir nedtagen aff Foborg Kircke. Dernest den 10. Sept. bleff den ny igen opreist aff sin Mester ved Naffn Mads Møller boendis paa Dyreborig liggendis sudvest for Foborg.

Den 11. Juni anno 1613 vor erlig oc velbyrdig Jomfru Karine Krabbe⁷⁾ til Søbo nedsatt i Foborg Kircke.

Den 26. Dec. 1613 er erlig oc velbyrdig Fru, Fru Anne Sestedt vonhafchtig udi Foborg, en megit gudfryctig oc from Frue, saligen i Herren hensoffuede.

⁵⁾ „Judica me, deus“, af ukendt Forf., findes f. Eks. i Psalmebog fra 1666, Side 147.

⁶⁾ Et Tegn hvis Læsning er usikker (LX ?).

Mette Jørgen Tidemand's

Emmike Kaas g. m. Inger Jørgensdatter Tidemann († 1577)

Jørgen Kaas (1576–1608) Anna Kaas († 1641)

⁷⁾ Datter af Erik Krabbe til Bustrup og Margr. Reventlow (sml. ⁸⁾/₄ 1606).

I November Maanet anno 1615. En underlig oc sellt som Fisk bleffuit fangit oc færd till Landet ved Calmer oc vaar 2 Alne lang, skab[t] nogit nær som en foruoxen Mackrelle, dog med mange huaasse Tender i Munden. Under Buggen, som Finderne skulle sid[d]e, sadt som it Par rysker Støffle, som Hestesko eller Hoffuer under Hællen. Paa Ryggen offuen offuer Fenderne sadt som 3 skarpe Spiud. I gennem Hoffuedet noget neden Gællerne vaar igen stungen som en Rytzer Sabell. Vd mod Rompen paa den venstre Side stod schreffuen Væ Væ Den Mens.

Den 30. Novemb. anno 1615 som vaar S. Andreae Afften er det Hertugdøm Slessvig oc Holsten ved Vesterhaff i de Egner, som kaldis Eidersted, Nordstrand, Frijsøer, Gudssø, Haarsbullhæritt oc mange stedtz flere (Verbet mangler: „blevet hjemsoegt“ ell. lign.). Samme S. Andreae Afften som falt paa en Torsdag før den første Søndag i Advent hørde man sellsom Bulder i Lufften aff Torden oc Liunild, Ilden falt mange steds ned aff de himmelske Skyer, laa lunge oc brende paa Jorden, for alle Meniskis Aasiun oc vor en forferdelig Storm aff Norduest. Alle Planeter vaare forsamlede in trigononeo [d. e. i en Trekant af Ild]. Den første Decemb., som var Fredagen der effter ved 10 slætt stormede det saa hart, at Spidzen paa Kircken i den Stad Tiunder bleste aff. 2 Timmer der effter brød Haffuit Hull paa Deget, huor met Landet oc Haffuit er befestiget oc Floden er komet offuer Landet, att mange tusinde Mennsker drucknede, med Huse, Gods oc Quæget med alt det, som Liff haffde, flød bort i det vildende Haff, inthet Menniske kunde giøre det andet Bistand. Børnene fands død ved Moderens Bryst oc somme hengde Fader oc Moder om Halsen døde til sammen. Somme hafde Faderen om Skeggit oc dreffue saa til sammen med hinanden til Landet. Ved mange 100 ja

ved 1000 tillige. Rickelsbye Sogne Kircke sanck ned i Haffsens Diub.

Den 25. Febr. anno 1616. lod erlig oc welb. Fru Anne Rosenkrantz thill Søholm forkynde aff Prædicke-stolen her udi Foborg, att hun haffuer foræritt thill Foborig Schole 1000 Daler Rixpenninge, som skall staa paa Rente euindelig, oc Renten der aff aarligen ad udbytis til de arme Scholebørn, oc dett till en Affmindellsze effter hendis salig Hosbonde e. v. Frantz Randtzou thill Randtzow, som bleff slagen i dett suenske Feide anno 1613⁸⁾.

d. 1. Sept. anno 1616. er Frue Emmerentze Hertuichs salig i Herren hensoffuede.

d. 2. Dec. anno 1616. slo Kong Christian, den 4. aff dett Naffn 12 Herremænd paa Koldinghus til Rid-dere

d. 13. Juli anno 1617 stod Hr. Daniel Iffuerssens⁹⁾ Sogneprest vdi Skalckendrup, min Hustruis Broders Brøllup met gudfryctig Pige Megte Nielsdaater i forn. Skalckendrup.

d. 12. Oct. anno 1617 stod min Hustruis Hr. Broder Søffren Iffuerszens Brullup vdi Nyborig, som e. v. Fru Birgite Jacob Wllfeldtz¹⁰⁾ thill Wgerup lod giøre sammestêdt, med gudfryctige Pige Elizabeth Jehansdaater.

d. 10. Jan. anno 1618 døde den strenge Ridder Hr. Brede Randtzov til Randtzholm, k. Majs tro Mand oc Stattholder i Kiøbehaffen¹¹⁾.

⁸⁾ Frands Rantzau f: 1555, faldt ²¹/₂ 1612 (ikke 1613); han blev 1584 gift med Anna Rosenkrantz, Datter af Erik R. til Kierstrup; hun bragte Manden i Medgift Søholm i Stevns Herred.

⁹⁾ Daniel Iversen Køler, Sognepræst i Avnslev med Præstegaard i Skalkendrup.

¹⁰⁾ Birgitte Brockenhuus, gift med Rigskansler Jacob Ulfeldt (1567—1630), som bl. a. ejede Urup.

¹¹⁾ Se Biografisk Lexikon om ham.

d. 17. Nov. 1618 (paa Latin; oversat) blev der ved Midnat set en skrækkelig Komet, som vendte fra Øst til Vest, men efter Hoppeners¹²⁾ Mening (var det) d. 26. Oct. eller 3. Nov. For andre (f. Ex. for Bøhmerne) viste den sig først d. 9. Nov. under Stjernebilledet M [Skorpionen] i Vægten imellem Jomfruens Ax og Arcturus paa den nordlige Pol; den forsvandt d. 24. Dec. Men se, hvad Følger den faar.

d. 29. Nov. anno 1618 er den mægtige Stad Pilsen, som ligger i Bøhmen, (hvilken aldrig aff nogen Krigsmand tilforn vaar offuervundet), berøffuit aff den størmægtige oc høyborne Herre oc Første Greff Ernst van Mansfeldt; hvorvdj samme Stad Greff Ernst vddreff all vrang Paffuens Lerdom, oc instituerede den sande rette evangeliske Religion igen, ved Gudz naadige Hielp oc Bistand.

d. 14. Juni 1619 er en vng Person aabenbaret for en Pige ved Naffn Marine Eriksdaater paa en B'igeplan (Blegeplads?) hoss Hagenskoff¹³⁾, huilcken Person vaar huid klæd, dog ingen Arme vaar till siune. Der Pigen saa samme Person, forferdedis hun offuermaade, at hun fuld (∅: faldt) tilbage paa Jorden aff Forskreckellsze. Da sagde den Person til hende: Forfærdis icke, Du skallt forkynde for Folck, att de skall afflægge de vie Halsklæder, den blaa Stiffuellsze, de toppede Luer oc de Spigaffs Skou med Haager¹⁴⁾, oc gjør du icke dett, da skall Gud straffe dig. — Saa forsuant dett strax for hinde.

d. 13. Nov. anno 1620 (maaske staar der: 1629) wor Konning Christian dend 4 her udi Faaborig och hans

¹²⁾ Johannes Hoppener, f. i Rostock, udgav foruden nogle Almanakker en lille Bog om Kometen 1618 (Helsingør 1619).

¹³⁾ nu Frederiksgave i Dreslette Sogn.

¹⁴⁾ Saadanne Advarsler imod nye Moder fremkom ikke sjældent. „vie“ det er brede, store. — Spigaff Skou betyder vistnok: udskaarne Sko.

Sønner Hertoug Ollrich och Christian Vllrich och droge her fraa Byen wed halffgaaend 7 slett Efftermiddag och till Assens. Gud allermegtigste beware Hans Majestæt fraa alt Ondt och giffue ham iett lang warendis lijwsalligt Regimentte, ditt hellige Naffn till Ære och oss hans fattige Undersatte till fredeligh och timelige och ewige Wellferdt. Amenn.

den 10. Febr. anno 1625 mellem Onszdag och Taarsz-
dag Afften er der bleffuen saa sterctt Stormen och met
Sneeveir beblandett och Vand Floden er bleffuen saa
høigtt att Wandett och Haffuidt er indbrøtt wed Faa-
borrig Øster Port igiennem Demningen och ind i Sun-
dett, att dett er ganged ind att Øster Portt, och op i
Staden ved XV Foder langtt, och udbrøtt Broen och
Demningen der same stedtz och giortt stoer Schaade baa-
de paa Haffuerne(?) och Demningen, Møllen och Schib-
broen och sadantt Landfloed(?) paa dend Sted er aldrig
hørtt, och Spiren paa Naschouff Kiercke blest neder och
ihiel slog nogle Menischer; och gjorde paa mange och
attschellige Steder och Øer stoer wbodelig Schaade bade
paa Menischer, Quegh och andet. [Dette Stykke er vist-
nok skrevet af en anden, og Skriften er mere utydelig].

d. 20. Febr. anno 1625 stoed hederlig och velllerdt
Mand Hr. Peder Hanssen Capelan i Foborg¹⁵⁾ hans Brøl-
lup med erlig och gudfrygtig Pige Magdalena Nielsdat-
ter, och anden Dagen der efther haffuer ieg met mange
hederlige Folck ædett aff dett Brød, som haffner we-
reidt brugtt till forn. Dannemands Barssell, der hand
bleff føed som war 25 Aar gammelt. [Her synes at an-
tydes en Skik at gemme Brødet fra Barselgildet til Bryl-
luppet—men en saadan kendes ikke fra andre Steder].

d. 22. Sept. anno 1627. Effter att Keiszeren haffde

¹⁵⁾ Peter Hansen blev 1624 Kapellan i Faaborg, 1633 Sogne-
præst i Naskov † 1638.

sig Holstein och Jylland bemegtiget, er Singerfuld(?) Regiment Ryttere udlagt vdi Fyen och laa indquarteritt i Faaborrig øffuerste Liuttenant hans Compagni, och laa der intill dend 13. Julii anno 1628, att Gud aller megstigste anno 1629 dend 22. Aug. gaff Fred vdi Riged igien; och wore de gudsforgangen Kroppe. Gud lønne dem effter deris Fortieneste. Amen.

d. 2. Febr. 1644 [med en anden Haandskrift] er Peder Blanchenborg barnfødt i Ottensee i Fyen; Borg[mester] Knud Jacobsen Blanchenborg ibidem war hans Fader oc Mette Clemmenssdatter Stagnette hans Moder.

d. 28. Febr. anno 1648 døde vor allernadigste Herre och Konning, Konning Christian, dend 4. aff det Nafn, paa Frederigsborig
